

"לבניינה של תורה" – חלק שיא

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי מו"ר ראש הישיבה הרב ברוך ויזר שליט"א

"וְהָחִי יִתֵּן אֶל לְבָבוֹ"

התבוננות במאורעות השעה

הרוגי מלכות ש"אין כל בריה יכולה לעמוד במחציתן"³.

"כִּי יֵדֶךָ זֹאת אֲתָה ה' עֲשִׂיתָה"

רוב הציבור מתבונן על תאונה זו בכביש 90 במדינת ישראל כעל עוד תאונת דרכים בה הנהג לא נזהר. אפשר גם להצטער על כך שמשפחה נכחדה. אולם, ברצוני לנסות להתבונן במבט יותר מעמיק, שדומני שהוא חובה ציבורית המוטלת עלינו.

כהקדמה אומר שברור לכל אדם מאמין, ואף לכל אדם המתבונן מעט בעינא פקיא, שתאונה זו הינה גזירת שמיים. רואים זאת בבהירות. בין אם הנהג צָרַךְ סם כלשהו, בין אם הנהג היה עסוק בשליחת מסרון ובין אם הנהג התעסק בעניין אחר. זהו כלל אינו הנושא, איננו באים לשפוט אף אחד. הסיכוי שבדיוק באותו הרגע בו נהג יעשה טעות כלשהי יבוא מולו רכב ובו משפחה שלימה – מגיל שתים עשרה ועד לצעירה בת השלוש ושני ההורים – והרכב ייפגע ומיד יעלה באש ואף אחד מבני המשפחה לא יצליח לצאת, הוא סיכוי קלוש. זהו לא דבר נורמאלי. תאונות דרכים רבות מתרחשות, אך תאונה זו היא נוראית באופן מיוחד, כאשר איש אינו ניצול ממנה. בוודאי יד ה' נגעה בנו.

"אֲשִׁית לְבִי רְאִיתִי לְקַחְתִּי מוֹסֵר"

ברצוני להתייחס לתאונת הדרכים שאירעה בשבוע שעבר ביום זה, לאחר ששיחתי נאמרה. בתאונה זו נהרגו שמונה בני משפחת עטר ז"ל מהיישוב פסגות, ההורים יריב ושושי וששת ילדיהם, זיכרונם לברכה. תאונת דרכים נוראית. מחר הוא ערב יום כיפור קטן, יום של חשבון נפש, וברצוני להקדים ולהתבונן היום בעניין זה.

אקדים ואומר שאיננו מתיימרים לדעת את דרכי הבורא. הנביא צווח ואומר¹: **"כִּי לֹא מִחְשְׁבוֹתַי מִחְשְׁבוֹתֵיכֶם"**, ואף אחד אינו מתיימר לדעת דעת עליון. כבר היה אחד שאמר שהוא **"יֵדַע דַּעַת עֲלִיּוֹן"**², וראינו מה עלה לו, הלוא הוא בלעם הרשע. מאידך גיסא, אני סבור שישנם מאורעות בחייה של האומה שעלינו לדעת כיצד להתייחס אליהם, וכאשר הם מתרחשים יש לדבר עליהם כדי ללמוד לקח.

בוודאי כואבים אנחנו גם את הפיגוע הנורא בקהילת פיטסבורג בפנסילבניה, בו נהרגו מספר יהודים, וגם זהו נושא שיש להתבונן בו. עלינו ללמוד כיצד מתבוננים על יהודים, שנבחרו על ידי ההשגחה האלוקית להיהרג בשל היותם יהודים, בלי להבדיל לאיזה חלק ביהדות הם שייכים. נושא זה שייך לסוגיה הגדולה אודות

¹ ישעיהו, פרק נה, פסוק ח
² במדבר, פרק כד, פסוק טז

³ עיין בבא בתרא, דף י, עמוד ב

טהורה, ילדים קטנים שלא חטאו, בוודאי שאי אפשר לומר כך, ועומדת שאלה קשה מאוד בפנינו. לכן אומר ה"אור החיים": "כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְפָקְדֵיהֶם" – המיתה שנקנסה היא בעוון הדור, נדרש מהדור לתת כופר: "שירגישו בהסתלקות הצדיק שנלכד בשחיתותם". עלינו להרגיש בחסרון זה ולהתייחס אליו, הן במבט כללי והן במבט פרטי. כדאי לראות את הנאמר שם, דברים גדולים ומרוממים.

"ח' צדיק יבִּחֵן"

הרמח"ל מלמדנו בספרו "דעת תבונות"⁸, ספר יסוד באמונת ישראל, שהקב"ה מנהיג את עולמו באחת משתי הנהגות. ההנהגה האחת היא הנהגת שכר ועונש, כידוע ללומד את הדברים הנגלים, וכדברי הרמב"ן⁹: "שאינן לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם ניסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם", אלא הכל השתלשלות של שכר ועונש. ההנהגה השנייה היא הנהגה שהוא מכנה אותה: "הנהגת הייחוד", או כפי שהיא מכונה במקומות אחרים¹⁰: "הנהגת המזל". בהנהגה זו הקב"ה מנהיג את העולם לא לפי חשבונות של שכר ועונש ובחירה חופשית, אלא בהנהגה המובילה את העולם לקראת תכליתו. הייתי אומר בצורה חריפה, שעניינה של הנהגה זו הוא קיום והובלת התכנית האלוקית שבה רבש"ע רוצה להוביל את העולם. הרי לא ייתכן, אומר הרמח"ל, שהקב"ה מסר את הנהגה רק לבחירתנו החופשית.

הערה נוספת: ודאי שהנושא אינו המבט השמימי. ודאי שבשמיים ישנו צער גדול, כדברי המשנה בסנהדרין⁴: "אמר רבי מאיר: בשעה שאדם מצטער, שכינה מה הלשון אומרת? כביכול: 'קלני מראשי! קלני מזרועי!', הראש נהיה כבד, כביכול, היד נהייתה כבדה, כביכול. מבואר ב"נפש החיים"⁵ כי ביטויים אלו של ראש ויד מסמלים את מקום תפילה של ראש ומקום תפילה של יד, המבטאות את הדבקות בין עם ישראל לקב"ה, כדברי הגמרא⁶: "הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו? ... אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: 'אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם'. כאשר יהודי מצטער הרי שישנה פגיעה בהופעת דבקות זו. היה מי שאמר פעם שכביכול התפילין של רבש"ע, שכתוב בהן שבחן של ישראל, נפלו.

"מיתת צדיקים מכפרת"

אנו עוסקים בכך משום שנראה לפי מבטנו התורני שיש בכך בחינה של מיתת צדיקים המכפרת, שהרי זהו אינו דבר רגיל – וברצוני לומר: אולי גם לא ביום רגיל, אלא יום הבחירות – וודאי שדבר זה בא לעוררנו וחובה עלינו מן השמיים להתבונן.

בעל "אור החיים" הקדוש בפרשת "כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְפָקְדֵיהֶם"⁷, מפרש שהכתוב רומז לדברים קשים שלפעמים נעשים בעולם: "שכל רואה יתמה בהילקח איש צדיק קודם זמנו", ילדים שלא חטאו, משפחה שלמה. חלילה, חושב אותו אדם אחת משתי מחשבות אלו: "או יכחיש, בר מינו, אושר הצדיקים כי אין טוב בעמל האלקיי או יחשוב כי זה האיש מצפוני אינו כנגלה ממנו והורעה חזקתו לטוב", כלומר יחשוב שהאנשים הללו אינם באמת צדיקים. אולם, על משפחה שלמה

⁸ עיין אות נ: "שתי מידות שם הקב"ה לנהג בם את עולמו, אחת - מידת המשפט, ואחת - מידת השליטה והממשלה היחידית. מידת המשפט היא מידת הטוב ורע, שבה תלויים כל עניני הטובות והרעות בכל תולדותיהם... מידת הממשלה היחידית היא מידת תיקון כל הנבראים בכחו יתברך, אף על פי שמצד עצמם לא היו ראויים לזה, והיא הסובבת והולכת בהעלם בכל דרכי המשפט עצמו... מידת המשפט היא המתגלית ונראית, מידת הממשלה היא המתעלמת ומסתתרת לפנים".

⁹ שמות, פרק יג, פסוק טז, ד"ה ומן הניסים

¹⁰ שם אות קסח ובהערת הר"ח פרידלנדר 467

⁴ פרק ו, משנה ה

⁵ שער ב, פרק יא בהגה

⁶ ברכות, דף ו, עמוד א

⁷ שמות, פרק ל, פסוק יג

מבקש מכם? שתהיו אוהבים זה לזה”, מפרגנים זה לזה, רואים את הדברים הטובים שבזולת. כך ה' רוצה שנתנהג כלפי זולתנו.

”פִּי מִפְּנֵי הַרְעָה נֶאֱסַף הַצְדִּיק”

בכל מקרה, גם אם האפשרות שאנו מעלים אינה נכונה, עדיין יש לשים לב לדבר אחד: אין שום ספק, לעניות דעתי, שזהו קורבן ציבור שנבחר לכפר עלינו ועל עם ישראל כולו להצילנו מפורענות קשה יותר חלילה, אלא שאנו זכינו שלא היינו בכביש 90 ברכב זה ובשעה זו. עניין הקורבנות הוא לכפר על עם ישראל ולקרבנו אל אבינו שבשמיים.

”פְּתִית לְמֵאוֹר”

חשבתי שיהיה נכון להזכיר את הדברים הללו, כדי שניתן אל לבנו את הדברים, ופורענות זו לא תעבור לידינו מבלי משים, חלילה. אך ברצוני להוסיף עוד קומה ממסורת תורה שבעל פה.

השבוע מלאו להולדתו של מו"ר הרב הדרי זצ"ל שמונים וחמש שנים. בשבוע זה אנו עסוקים בישיבה בכבודו. כידוע לכולנו, היום בשעה ארבע ייפתח קמפיין התרמה גדול במטרה לגדל את התורה בישראל, לגדל שם ה' בעולם. בעזרת ה', על ידי כך נזכה לגדל את תורת הישיבה, להפיץ את תורת הרב הדרי זצ"ל באמצעות אמצעי המדיה, גם אל מחוץ לישיבה, לכל העולם היהודי. בוודאי כולנו התאמצנו, מתאמצים ונתאמץ בעזרת ה' במבצע הזה, למען האדרת התורה, להאדרת שם הישיבה ולעילוי נשמת הרב הדרי זצ"ל.

ברצוני לספר לכם סיפור. בימי מלחמת לבנון הראשונה הייתי בחזית. כאשר הגיעה לישיבה הידיעה על מות חברי בקרב נשא הרב הדרי שיחה בישיבה. אמנם לא נכחתי בה מפני שהייתי בעיצומה של המלחמה, אך כשחזרתי

לכן, כותב הרמח"ל¹¹, באחרית הגלות הקב"ה משתמש על הרוב בהנהגה הייחוד, מפני שכוונתו היא לתקן בתיקון כללי את כל העולם. בתקופה זו אנו מצויים – באתחלתא דגאולה, באמצע הגאולה או בסוף הגלות, כל שיטה לפי דרכה. ברור לכולי עלמא שבאחד משלבים אלו אנו נמצאים. במצב הזה, אומר הרמח"ל, עומדים ניסיונות גדולים בפני הצדיקים. הרמח"ל מביא על כך מדרש¹² הממשיל לפשטני המכה על הפשתן הטוב ולא על הפשתן הלקוי, מפני שהוא יפקע אם יכו עליו. כך הקב"ה אינו מנסה את הרשעים, שאינם יכולים לעמוד בניסיונות, אלא את הצדיקים, שנאמר¹³: ”ה' צדיק יבחן”, ”והנה זה עשוי כדי לתת שכר טוב יותר לצדיקים המתחזקים באמונתם, והוא מה שאמר הכתוב¹⁴: ”וְצַדִּיק בְּאֵמוּנָתוֹ יִחְיֶה”. כך הוא כותב: ”מי שהוא נאמן לה' צריך שיתקע יתד אמונתו חזק בל ימוט לדעת שכל מעשה ה', יהיה באיזה דרך שיהיה, ישר ונאמן הוא ודאי, ואין עוולה חס ושלום. ולא כרשעים שהיו אומרים: 'לא יתכן דרך ה', אלא על משמרתו יעמוד לעבוד את בוראו בעבודה תמה, בהשוואה אחת בכל מידה ומידה שהוא מודד לו ואז ייקרא תמים ממש”.

”וְאֶגְדְּתוֹ עַל אֶרֶץ יִסְדָּה”

כשמתבוננים על אסון נורא זה, קשה שלא להצביע על כך שהתרחש דווקא ביום של פילוג בעם ישראל, אף על פי שאיננו מנהלי חשבונות של רבש"ע. הוא אירע ביום הבחירות, בו לא כולם מדברים איש בשבח רעהו, וזהו דבר שהקב"ה אינו אוהב¹⁵. הרי לומדים ”חפץ חיים” בישיבה, והוא מביא¹⁶ את דברי חז"ל¹⁷: ”מה אני

¹¹ אות קע ובהערת הר"ח פרידלנדר 474

¹² בראשית רבה, פרשה נה, סימן ב

¹³ תהלים, פרק יא, פסוק ה

¹⁴ חבקוק, פרק ב, פסוק ד

¹⁵ עיין ביאור הגר"א לתיקוני הזוהר דף נו, עמוד ב: ”דהשם יתברך שונא המקטרג על בניו, אף הקדושים”: עיין עוד שיחות

הרב צבי יהודה, שמות, יתרו, להפטר, פיסקה 4

¹⁶ שמירת הלשון, שער התבונה, פרק ה

¹⁷ תנא דבי אליהו, פרק כו (במהדורת מ' איש-שלום): ”כך אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: בני, כלום חיסרתי לכם? מה אני מבקש מכם, הא איני מבקש אלא כדי שתהיו אוהבין זה את זה, ותהיו מכבדין זה את זה, ותהיו יריאין זה מזה...”

הזה של קמפיין המבצע לא יהפוך לזמן בטלה, חלילה, אלא כולו יהיה מטרה אחת – התחזקות לימוד התורה, התחזקות הפצת התורה, כולנו בבניין הישיבה להמשך התגדלות התורה בישראל, בעזרת ה'.

ביקשתי אותה מחברי שהיה בישיבה באותה העת. את שיחה זו שמעתי מילה-מילה ושכתבתי מילה-מילה, כדרכי. קלטת זו נתנה לי כיוון לחיים בתחומים רבים. עד היום השיחה מצויה אצלי בקלסרים, כפי שהרב הדרי חינך אותנו, לסכם ולשכתב עוד ועוד, ולשמור את הסיכומים לאורך שנים. בקלטת ההיא, ששמעתי מספר פעמים, עודני שומע עד היום את הרב הדרי בדברו על סוגיה זו. עד ליומי האחרון יוסיפו הדברים להדהד באוזניי – זהו חינוך של תורה, זהו חינוך של קלטות, זהו חינוך של אוצר ספרים. הרב הדרי הביא את דברי ה"שפת אמת" בפרשת תצווה¹⁸. עדיין דבריו מהדהדים באוזניי: "שמן זית כותשים אותו", ואז החל להקריא את דברי ה"שפת אמת": "וכמו כן בדורות, בזמן הגלות. וכל היסורים שעוברין על בני ישראל הם להוציא השמן הנ"ל... ועל כל פנים צריכין לראות שבכח הייסורים יתברר אותו השמן. וזה שהוכיחן הנביא¹⁹: 'זֵית רְעֵנָן יִפֶּה פְּרֵי תֹאֵר קָרָא ה' שִׁמְךָ'". אני כאילו שומע את שורה זו בקולו של הרב הדרי, ואני אומר אותה גם היום: "שלא יהיו ח"ו היסורין והגלות לחינם, רק למצוא על ידם אותו השמן כנ"ל". לכן חשבתי שנכון היום לעסוק באסון שפקד את עם ישראל, שלא יהיו הייסורים לחינם, חלילה.

"נְסָה עֲלֵינוּ אֹר פְּנִיךָ ה'"

ברצוני לומר עכשיו יחד פרק תהילים לעילוי נשמת המשפחה שלא הכרתים, ואיני יודע אם מישהו מהנוכחים הכירם, וברצוני להתפלל בתפילה זו גם על הצלחת הפצת האור ושמן הזית הטהור של הישיבה על ידי המבצע שאנו מתחילים בו.

ברצוני לבקש דבר מאוד חשוב. יהיה פה מאוד מעניין, יהיה פה מתח. לכן ברצוני לבקש שהעוסק במבצע יעסוק בזה עם כל הלב, אבל מי שאינו עוסק בכך שיעסוק בתורה. בית המדרש ימשיך ללמוד חזק. שומה עלינו שהזמן

¹⁸ שנת תרנ"א, ד"ה במדרש זית

¹⁹ ירמיהו, פרק יא, פסוק טז

